

Роман(с) за емиграцията

Молитва Първа

Първата ми работа беше да наглеждам няколко монитора. Те бяха прикрепени към възрастна жена, която се луташе между живота и смъртта, а нейните деца се лутаха между нея и баща си, който упорито настояваше да си живее у дома. Затова за майка си те бяха наели две медицински сестрички от новодошлите, с единствената цел до нея да има непрекъснато някой, който да следи дали официалният медицински персонал се отнася с подобаващо уважение и компетентност. Заплащането беше минимално, но и работа нямаше никаква, освен през няколко минути да се проверяват цифрите на зелените екранчета. Изчетох една библиотека преди да светне правата зелена линия и всичките деца на възраст около шейсетте да се изредят да ми стиснат ръка и да ми благодарят. До ден днешен споменавам в молитвите си тези мили хора, за всеки родител е похвално да има такива деца, дори когато вече не може да го усети. Или може би точно тогава е най-важно.

Радистката Кет, или за знанието на майчин език

Децата, тези цветя на живота, които като кукувича прежда са ни хванали здраво и не ни дават да дишаме – те са такъв лесен начин да се преодолее изначалната изолация на емиграцията. Седи си човечето мрачно на прозореца и гледа как съседчетата щастливо се плацикат в нещо, което в други страни и народи би минало за средно голямо корито. В очите на малката самота коритото расте, пластмасовите му риби са почти истински китове в естествен размер, водният басейн е горе-долу колкото Средиземно море, макар в него тримата момци и по-голямата сестра на двама от тях да се побират само на смени. Лято е, по местните понятия е направо жега (там, откъде идва наблюдателката, това е зимна температура). На хоризонта се появява торта! Със свещи! Има и шапки, триъгълни шапки-идиотки, които вървят в комплект с едни шумни свирки! А девицата седи на прозореца на първия етаж насреща! Не забелязва никакво шушукане между съседите на пожарната стълба, не чува как някой звъни на входната врата и нещо се обяснява с родителите ѝ на език, който тя още не знае. Но мама глади най-хубавата ѝ рокля, макар че какво ще прави в тази рокля в басейна, утре ще ходи за бански костюм, а сега може и по шорти, и тортата е гарантирано кашерна, халална, няма фъстъци, няма орехи, няма глутен, какво всъщност има в тази торта, та ѝ се струва най-вкусния сладкиш досега? На мама преводът нещо куца, и как няма да куца, другите мами също си общуват главно с жестове, тъй като общ език всъщност нямат. Добре, че се явява един татко и на испано-франко-английски радва групата, че пакистанската леля от

Роман(с) за емиграцията

третия етаж е била уговорена от истинския квебекуа от втория етаж да не пречи на децата да се забавляват.

Такива приятелства са най-сигурни. Когато месец по-късно младата дама тръгва на училище, тя няма никакви проблеми с ескорта – двама кавалери са готови да се бият до кръв с всеки, който посегне на мълчаливката. Няколко пъти се налага. Советите не са това, което са били, и също така не са същите емигрантските училища. По-малкото отроче получава първата си тълмаческа работа на шест свежонавършени лазарника. Единствено нашето от трите българчета в училището всъщност говорело български така, че новопристигналото нашенче да го разбере и да спре да реве.

Минало е време. Мълчаливката от отсрещния прозорец си е останала мълчаливка, но идеално се разбира с непрекъснато приказващия ми наследник. Те двамката на връщане от парка вървят пред мен и майката на мълчаливката. Ние двенките влачим кофички, лопатки и камиончета, и си разменяме женски клюки на нейния абсолютно прекрасен и моя абсолютно ужасен френски. Изведнъж двете малки създания драсват, държейки се за ръце. Родителките им стартираме от висок старт, защото зад ъгъла има булевард, а дребните не се виждат зад паркираните коли. Двамата беглеци чинно спират до пешеходната пътека да изчакат останалите без дъх мами и гледат невинно и донякъде неразбиращо. Всъщност, правилно не разбират донякъде. Едната мама вика на чист български, другата на чист арабски, напълно забравили всичкия френски политес. А онези двамката, все още държейки се за ръце, свиват еднакво раменца и се споглеждат, после прихват. Още го правят!

Едно дете не е дете. Особено ако детето е емигрантче и си няма никакви други роднини наблизо. Затова амбициозните планове за покоряване на страната се отлагат и аз съм на задължителната инспекция на местната болница месец преди появата на втория наследник. Единични родилни зали, дежурни екипи, надписи „На раждането могат да присъстват не повече от четирима възрастни придружители, като за децата е необходимо да имат отделен възрастен придружител!“ Неподправен ужас се изписва на лицето ми при перспективата акушерката да разбутва с лакти петиримата възрастни и неограничения брой деца, които могат да правят компания на родилката. Милата медицинска сестричка регистрира това като недоволство от видяното и започва да се извинява: „О, вие в Европа вероятно сте свикнала на къде по-голям комфорт, разбирам ви, но нашата болница по план догодина ще я ремонтират, ще бъде страхотно, следващото като дойдете да го раждате при нас, ще ви хвъркне шапката!“ Стискам здраво зъби и само кимам, защото съм преброила шест различни вида ръкавици – по една кутия от всеки, а пред очите ми е Пловдивската Държавна Болница, където мила медицинска сестричка завива еднократни ръкавички в марля за стерилизация. Разбира се, ние в Европа на какво ли не сме свикнали, дете мило, само не ме карай да ти разказвам, че вероятно ще започнеш да заекваш. Няма да ти трябва много, само цитати от писмото на завеждащия гинекологията, който пише на началника на снабдяването защо офталмологичните конци, които са били изпратени, не стават. Нищо, че са били откъснати от сърцето на офталмолога, на гинеколога му трябва откъснати от червата на котка. А нетравматичните игли само на тази сервитьорска масичка биха предизвикали буен възторг на цяло отделение. Разбира се, всичко това е защото пак е август и аз просто нямам шапка, която да хвъркне.

Минало е много време. В семейството на мълчаливката се очаква попълнение. Ние сме още пресни от опита и отговаряме на всякакви въпроси. Обаче. Винаги има едно обаче. Мълчаливката е също едно дете на родители, които нямат никакви други роднини наблизо. Баща ѝ е начетен, интелигентен човек, който прекрасно оценява възможностите си да прекара със съпругата си часовете непосредствено преди и по време на раждането. Просто няма да стане. Добре, казвам, аз ще отида с нея, нашият татко ще пази двете наши и едното ваше у дома, ти пред вратата на родилната зала за всеки случай, ние двечките вътре. Става. Две фалшиви тревоги, вече дори директорът ми е нащрек и знае, че ако звънят за мен лично, вероятно имам около три минути да сдам поста. За късмет майката природа решава, че тайнствата е добре да са през нощта и ние се явяваме в болницата по късна доба. Докторката я няма. Тя е на поклонение, защото по непонятна причина тези неща се правят също късно вечерта. Пристига както си е в жалейните дрехи и протяга на дружката ми ябълка, донесена направо от почерпушката за покойника. Да се подкрепи жената, нали ще ражда! Седмица и нещо преди това тази същата жена е отказала да обсъжда сделка за покупка на къща, защото къщата, да, правилно, гледа към гробището. А тук гробищна ябълчица и се тика в лицето! Правя лъвски скок иззад леглото и грабвам запретния плод, ето, ще го сложа тук, на нощното шкафче, може би за след малко, тя току-що яде, да не ѝ стане тежко. Дружката ми внимателно проследява отиващата си докторка, аз се измъквам по следите ѝ и метвам ябълката в кофата отвън. Връщам се, бърша шкафчето.

Работата върви към раждане, докторката все още спи на долния етаж. Аз съм минала от вежливо настояване към преки заплахи спрямо дежурния стажант на етажа. Пести си силите, сладка моя, и дишай, аз мога да пустосвам за двете ни на двата местни езика. Пръстите ми са вече сини и не ги чувствам, но със сигурност чувствам как докторката я очакват неприятности. Най-накрая ескулапката идва и тъкмо навреме да поеме малката красавица. Искате ли да отрежете пъпната връв? Не, госпожо, благодаря ви, това е ваша работа. Докторката завива младата дама в една пелена и ми я връчва, вероятно е някакъв инстинкт за самосъхранение, но краткотраен. Дайте ми човечето! Няма да ви я дам, вие се занимавайте с майка ѝ! У докторката вторично сработва инстинктът за самосъхранение, все пак аз съм с една глава по-висока. Боже, каква прелест, точно копие на баща си, защо се мъчи толкова с нея, подкачам майка ѝ, докато нагласяваме малкото човече да започне да закусва. Докторката приключва и се изнася. Аз излизам, за да влезе таткото при двете си прелести. Слагам си сакото и търгвам за къщи пеша малко да ми се изветри всичко от главата. Нашият татко ми отваря сънен и се вторачва в мен.

- Ти така ли ходи през града?
- Защо? - проследявам погледа му. Стерилната ми бяла блуза е на петна от кръв и слюз. Нищо чудно, че ранните минувачи се стряскаха по пътя.

Вече е светло, събуждаме новоизпечената какичка и отивам да я водя да види сестра си. Малката е още по-прекрасна, отколкото си я спомням. Баща им клати глава и казва, не можеш да си представиш какво изживях: отвън чувах само как жена ми се моли на Аллах, а ти се разправяш да

Роман(с) за емиграцията

дведат доктор и нещо казваш на български. Имаш късмет, казвам му, че не знаеш какво казвах на български. И докторката има късмет, че жена ти ме държеше за ръка.

- А как се казва сестра ми?

Този въпрос вече сме го отработили, мила моя, вашите родители бяха избрали за нея едно прекрасно име, изпълнено с множество значения и благословии, а освен това съдържащо поне три звука, несъществуващи нито в английския, нито във френския, и изписващо се с около един пълен ред букви. Сестра ти нямаше да може да го напише сама до трети клас, а вероятността учителките ѝ да го запомнят и да го произнесат беше някъде около температурата на замръзване на водата. Ако твоите родители бяха християни, аз щях да ѝ бъда кръстница на малката сладурана, а така дълго и усърдно пледирах за нещо кратичко, простичко, ясничко и на трите езика, с които ще започне живота си. Сега тази прелест носи име от три букви и три звука, също изпълнено с множество значения и благословии, и една повече – всеки път когато попълва формуляр, ще се сеща за мен и колко много я е обичала дори преди да я познава жената, която първа я е носила на ръце. А на галено на сладураната може пак да си ѝ викаме онова дългото име, особено ако играе на жмичка, може да дотича от четвъртия етаж, да мине през училищния двор и да се заплюе преди този, който търси, да може да го каже! Хайде сега да вървим на училище, да оставим родителите ти да дремнат на смени, нощта беше дълга.

Минали са още много години. Сестрата на мълчаливката е училищен шампион по правопис. Вероятно онова дългото име ще може да ми го издиктува отзад напред по букви. Мълчаливката усвоява професия. Говорителка. В телевизията. Ще се наложи да си купя телевизор.

Птица Сири в сметанов сос

Какъв хубав ден! Прекрасно време за разходка, макар и малко хладничко. Обличаме се с детенце и решаваме да минем да питаме една дружка дали искат да дойдат с нас. Чули сме се преди два дни, когато нейното най-малко тамън беше започнало да вади зъб, един от последните в редицата. Класик си е момчето, с цялата гама от повръщането до температурата и емоционалната окраска с нея.

Вратата ни отваря средният му брат, вече почти изкласил първокласник. Мама е в кухнята с брат ми, иди си говори с нея. Добра идея! Оставям ги двамата малки мъже да се занимават с една кола и се отправям в търсене. В миниатюрната кухня е стълпотворение от чинии, нещо бълбукащо на печката, дрънчаща пералня и едногодишен момък, чиято цел е размазване на храна по възможно най-много повърхности. Срещу целия хаос твърдо е застанала дружката ми и очите ѝ са широко отворени.

- Стой така, не сядай на стола, там е мокро, сега ще направя кафе, че тази кана я изпих вече.
- Душицо, това коя кана подред ти беше?
- Мисля, че е трета, но не съм сигурна.
- Ти кога си спала за последен път?
- Май в понеделник. Малкият беше болен, а преди това брат му.

На календара е сряда. Денят е ограден с червено, защото главата на семейството има рожден ден и се връща от дълъг рейс.

- Бегом в кревата, аз ще го нахраня!
- Ама прането!
- Аз знам как работи пералнята, ще се изненадаш.
- Големият ще си дойде след час от училище, ще ми помогне.
- В кревата!
- Боршът не е готов! И тортата не е готова. Освен това ми се счупи прахосмукачката снощи.
- В кревата!
- В банята има още пране.
- Сама ли ще отидеш в леглото или да те влача за краката?
- Аз само за пет минутки! Да ме събудиш! Казах ли ти, нашият татко си идва специално порано!

Следва глух удар от падащо в леглото тяло. Часовникът с кукувичка твърди, че радостното завръщане се очаква след около пет часа. Ясно е, че няма да се оправя сама. Звъня на общо другарче, за късмет емигрантите се заселваме близо, като печурките.

- Вечерна смяна съм, спя! - казва другата ми дружка.

Роман(с) за емиграцията

- Добре, добре, само ми трябва прахосмукачката ти, три яйца, не, три картона яйца, мляко, ако имаш ябълки, о, да, и картата ти за сушилнята на долния етаж. – зад мен се чува неводолен бебешки вой, защото кашата е свършила и няма нищо за размазване.
- Ти откъде всъщност се обаждаш? – гласът е значително по-събуден.
- Слез и ще видиш! – загадъчно слагам слушалката на апарата.

Така. Прането в пералнята. Вадим преврялото месо, режем. Двамата малки събират двудневния урожай от играчки. Най-малкият е вдворен във високия си стол и му е връчено парче банан. Той прекрасно схваща, че са дошли свежи сили и мляква. Картофите са недостатъчно, по дяволите, за да измия повече ми трябва мивката, сигурна съм, че е още тук, само трябва да се откопае. Това пране отива в сушилнята, внимаваме да не затворим вратата към коридора, че няма да можем да влезем обратно. Пране в пералнята. Аха, освободи се един сух стол. На средата на банана малкият човек заспива, отнасям го в кревата до майка му. Завивам ги и двамата и се връщам при готвачката в кухнята. Аз мия, тя кълца салата.

Какво беше това, нали току-що кукаше тази идиотска кукувичка? Това не е кукувичката от часовника, това е папагалът. Великолепна едра птица с цветни пера, почти член на семейството. Искане си фъстъчетата. Да бе, да, само ти ми липсваш! Нещо прелита с бръснеш полет над главата ми. Той защо не е в клетка? Каква клетка, той никога не е имал! Стендът му е в ъгъла на хола, той е една щастлива птица! На ти си фъстъците, птица Сирин, и спри да плюеш наоколо! Боже, пак ще играе прахосмукачката! Отивам да видя втората сушилня дали е свободна.

Така, вие двамката, днес нямаме разходка, имаме сортиране на пране. Без мрънкане! По дяволите, шарлотката мирише на изпечена отиващо към загаряща. Ти знаеш ли къде е майонезата? Кой я е сложил при винените чаши също нямаш идея? Пране в пералнята, ура, вече се вижда подът на банята в единия ъгъл! Тази живописна творба с паста за зъби върху огледалото мислиш ли, че ще можем да я продадем на „Сотби“? Така и аз си мислех, ще се наложи да се измие!

Никакво мрънкане, сортирайте третата сушилня! Обещавам шоколад с кетчуп! Тази дума кой я каза зад гърба ми? Птицата Сирин? Може и да е тя, инак защо ще стои на корниза, където не мога да я докопам заради фикуса! По дяволите, момчета, единият от вас да полее фикуса, другият - трите бегонии! А, баткото си е дошъл, тичай, миличък, до магазина, по грешка разбихме всичката сметана със захар за тортата, а какво е това борш без сметана! И три шоколада, за подкуп, и един за стъргане, общо четири, запомни, нали! Бързо, единият крак тук, другият крак там! Пране в пералнята, съседската баба се мръщи, че са заети и трите сушилни, аз съчувствено кимам.

Птицата Сирин току-що е насрала на свежоизбърсаната масичка за кафе. Сериозно започвам да обмислям рецепта за пилешко в сметана, какво от това, че пилешкото засега може да говори! (Баткото е донесъл четири кутии сметана, не знаей дали четвъртата е за стъргане!) Последна пералня, в кухнята се налага да се отвори прозорец, защото от пара не се вижда много. Това папагалът ли беше? Не, това беше кукувичката и дружката-готвачка трябва да тръгва за работа.

Роман(с) за емиграцията

Благословени да са ръцете, които от нищо са спретнали супа, салата и кейк. Разбира се, че ще довърша украсата и сметановия сос, тичай!

Слушате баткото и носите прането по шкафовете, майната му на гладенето за днес. Какво значи „няма да мия баня“? А да си измиеш палитрата от акварела под душа можеше, да? Ще оттегля шоколада! Или поне кетчупа! Само едно цветно петно да видя! Охо, кой се е събудил, здрасти, малкият, каква е тази температура? Зъби, нищо, ще мине, а като мине, ще можеш да ги нахапеш всичките! Ето ти кефира с биберона и тихичък! Гушки после! Аз гушках ли последната сушилня? Не, не трябва да се залива подът в коридора само за да ми се покаже, че банята се мие, иначе на съседите отдолу пак ще им падне полилеят! Холът разчистен ли е? Пак е насрала Птицата Сирин и пак се е качила на корниза? По дяволите, това май беше последната ролка салфетки, вземи тоалетна хартия и го избърши. Сам ще се справиш, че иначе ще изгори карамелът на крем-карамела!

Ку-ку-ку-ку-ку! По дяволите, това не беше птицата от сметаната, а кукувичката от часовника! Почти едновременно звъни телефонът.

- Здрасти! Ти какво правиш у нас?
- Ами минахме да ви видим.
- Уф, тези ваши дамски чайове! Къде е жена ми?
- В банята, прави се на красива за рождения ти ден! Аз наглеждам малкия докато тя е под душа и после си тръгваме!
- Добре, щото съм гладен и съм в задръстване, сигурно още двайсетина минути няма да успее да стигна. Така ми се ще да празнувам със семейството ми!

Така, намекът е разбран и обратният отчет почва. Ставай, миличка, и в банята! Знам, че каза само пет минутки, от които три не са минали, но благоверният ти ще е тук след деветнайсет минути и трийсет секунди, той си държи на мъжката дума. Последни прибежки, последната сушилня се разнася от хола от двамата по-дребни, баткото нарежда масата, аз нареждам ягоди по тортата. Преобличам най-малкия, глася официалната рокля на майка му, която вече си суши косата и се опитва да загримира кръговете под очите си. Само хабиш фон-дьо-тена, трябва ти грунтовака, замазка и шпакловка. Значи, да не забравиш, че шампанското е във фризера, а крем-карамелът в печката! И се усмихвай, кажи, че си пробвала нова рецепта за борша. Да върнеш на другарчето картата за сушилните, чао, остават ти около две минути, по дяволите, момчета, строени в хор до вратата, пеете с всичка сила „Честит рожден ден, татко!“ Ние ще си тръгнем по пожарната стълба, ти после заключи вратата! Рожденият ден е семеен празник!

Птицата Сирин е успяла да се отбележи и на якето ми. Сериозно обмислям нова, бърза рецепта, може и без сметана. Може би ще успеем да я обсъдим на следващия дамски чай.

Католически клас, или за значението на наследствената религия

Непознаването на учебните програми поставя пред родителите задачи с повишена трудност. Седим по на чаша ментов чай с катми с мед и обсъждаме дали дечицата ни да ходят в класа по морално обучение, дали да посещават протестантския клас или да се ориентират към католическия. Това са трите ни избора, други за момента няма. Както е прието при модерните родители, двамата татковци седат пред компютъра и почва търсене на мнения по въпроса. Докато чакаме резултатите, двете мами обсъждаме дали катмата е изконно български или чисто марокански специалитет.

Какво значи морално обучение? Ще ги учат да не си бъркат в носовете или да не пикаят по входовете? Кое е морално в пети клас? Да издадеш другарчето, което е нашарило шкафчетата с тебешир, или да му пробуташ под чина мокра салфетка да си изтрие пръстите преди учителката да каже всички да си дигнат ръцете? О, не, не било това, в Алберта това е часът, в който се обсъждат нетрадиционните семейни двойки и други формации. И им се дават на дечицата съответните книжки за домашно, да си ги четат с родителите. Дружката ми вежливо иска да разбере дали поне не им се дава практика за домашно, че ще я закъсаме – в класа сме останали те и ние от неразведените родители в първи брак. Програмата е нова-неготова, на нашите дечица им се е паднал късметът да бъдат морски свинчета докато се разбере дали и какво трябва да се прави в часовете.

Протестантската програма е също толкова неясно описана, колкото и моралното обучение. Има някаква смес от религия, морал, празници и страдания, и както винаги – много зависи от индивидуалната интерпретация на учителя. Ако се падне свестен човек – страхотно, но може да ни се падне онази леля, дето ги учеше да релаксират във вана със свещи наоколо. В трети клас беше, сигурно ѝ са се видели прекалено напрегнати дечицата от математиката, та беше препоръчала вана със свещи и чаша вино. Пак не става.

И тръгват в католическия клас едно будистче от виетнамско-румънски произход, едно православно внуче на еврейския си дядо и едно мюсюлманче. Падрето се оказва жизнерадостен млад човек, който със спокойствие се отнася към неуспеха си да обясни цялата библия и съпътстващата теологична литература в рамките на два часа седмично. Хлапетийките го харесват заради веселите небивалици, които той им разказвал (включвали били говорещи животни, вероятно вид телетубита, защото никой от тях не е виждал магаре на живо), и заради това, че не давал домашни. Не съм сигурна кой точно от водещите богове е чул горещите ни молитви за отмяна на домашните, виж по-горе примера на Алберта.

Покрай говорещите животни и други чудеса падрето добросъвестно разказва за значението на семейството за малките човечета, за тежкия жребий на родителите, останали сами поради нещастие, за великата чест и отговорност да отгледаш осиновено дете. Понеже в класа има

Роман(с) за емиграцията

практически всичките тези примери на живо, дечицата го разбират и въпросите по домовете са смислени. Вадят се албуми, гледат се снимки и фамилни дървета.

- Ето това тук си ти като бебе.
- А коя е тази стара жена до теб?
- Това е твоята прабаба, майката на твоя дядо.
- А къде е моят дядо? Той защо не е на снимката?
- Той вече беше починал, когато ти се роди.
- Как така е починал, след като майка му е жива? А неговия татко къде е?
- Ето го неговият татко на тази снимка, с неговия чичо.
- Я, той прилича на портрета в хола.
- Разбира се, че прилича, това е дядото на твоя дядо, техният баща.
- Уау! Значи аз имам пра-прадядо?
- Всички имат пра-прадядовци, ето това е дядото на татко с неговият татко и батко, чичо ти!
- Покажи още, този кой е тук?
- А, това е чичото на твоята прабаба, аз го познавах.
- Той трябва да е бил много стар.
- Не, не беше, той се родил докато брат му бил на война, помниш ли онези медали – те са негови. На таткото на прабаба ти, на моята майка майката.
- И ти ги помниш всичките тях? А, този звънец е за мен! Може ли да отида да си играя?

Въпросът с помненето остава неотговорен. Аз май наистина още ги помня. Но съм последната, която ги помни тук. Може би изобщо последната. Може би вече не помня всичките. Един ден със сигурност няма да ги помня. Вадя химическия молив и започвам да надписвам снимките. „На леля Минка и чичо Танчо сватбата, кумуват семейство Генкови.“ „Баба Генка и баба Стойка пред старата къща“, „Чичо Пейо Атанасов, на кръщенето на татко“, „Дядо Христо и синът му, преди заминаването на фронта“, „Майката на братовчедата Гошо“, „Дядо Ставри, на Борис и Светльо дядо им“, Все някаква памет ще остане. „Книга за живота на Исуса Христа, Син Давидов, Син Авраамов. Авраам роди Исаака; Исаак роди Иакова; Иаков роди Иуда и братята му; Иуда роди Фареса и Зара от Тамар; Фарес роди Есрома; Есром роди Арама“.

Италианският квартал, шестимата Василевси и седмият син

В Монреал има гръко-италиански квартал, където може човек спокойно да си хортува на гръцки и/или италиански с дядовците и бабите по кръчметата и кафенетата. Дето казва един мой колега от тази махала, аз съм функционално полуграмотен на двата официални езика, но пък гръцкият и италианският са ми родни. Скромничи момъкът, разбира се, но все нещо му е останало от едните и другите роднини, приятели и съседи. Все още се отварят врати пред дамите, все още момците се качват по стълбите първи, при това естествено като дишането, дори в сегашния ни феминистки свят. Пазят се и други традиции, ох, как се бранят!

Един прекрасен ден си обядваме в студентската столова на една дълга маса, защото нашата учебна група е сработена и в ученето, и в купонясването. Върви вечната тема за родители и деца, за това, как колегите ми вече половината са женени, а другата половина са на път да се изпоженят, но родителите продължават да им дават акъл.

- И му казвам на баща ми днес сутринта, слушай, какво знаеш за това ти, бедни ми сицилийски имигрантино, който цял живот си правил тротоари, откак си се пренесъл от острова си! - ръкомаха един от колегите ми. Над масата надвисва неудобно мълчание – аз съм единствената емигрантка и всички се вторачват как ще реагирам.
- Не исках да прозвучи обидно! - почва да се извинява колегата, вече покрит с червени адреналинови петна.
- Не е прозвучало обидно, - усмихвам му се, - но може ли да отгатна какво е отвърнал баща ти? Той се е засмял, при това от сърце!
- Откъде знаеш, ние бяхме само двамата! - Очите на колегата се окръглят.
- Ами оттам, че аз зная от каква бедност идва баща ти по фамилното ти име на сицилийското му селце след края на Ботуша, и мога да оценя точно като него каква благословия е да имаш работа да правиш тротоари, та с тези пари да можеш да си изучиш трите деца!
- Той каза същото за благословията, практически дума по дума! Абе ти да не се познаваш с баща ми?

Как да не се познавам с баща ти, ние всички от „Мейфлауър“ се познаваме, плюли сме си в устите, когато почнем да ви обясняваме неща, за които вие не ни вярвате, и безумно сме щастливи, истински щастливи, че вие смятате тези наши думи за плод на развинуто въображение. Вие ще бъдете ошашавени туристи в местата на нашата първа младост и това ще бъде нашата награда за леенето на тротоари, носенето на мебели, опаковането на чорапи, миенето на стълбища. Вие всичко това няма да сте го минавали, иначе защо ние ручахме жабетата!

Седим си на маса с приятелско семейство, чиито емигрантски корени са изтръгнати от малък остров нейде из Егея. Двамата съпрузи не са емигранти, те са второто поколение, което още говори у дома гръцки и се черкува в гръцката черква, точно както и родителите им. А родителите

Роман(с) за емиграцията

са от онази непреклонна природа, за която традициите на старата родина са като издялани в камък. Ако прапрадядото е Гатю, дядото е Гатю, няма никакъв шанс внучето им да се казва Красюмир, образно речено. И няма начин да не говори и пише на гръцки, защото трябва да си знае корените! Има си гръцко училище, не неделно, а най-редовно училище, в което се учи съвременен гръцки език.

Та дядото, да го наречем Василис, бил човек от тази стара закалка и имал седмина сина. Баба Василиса ги възпитала правилно, в почит към бащата, който наистина с кървав труд изучил всичките до университет включително, нищо че сам бил завършил едва няколко класа. И ги оженили с бабата тези техни синове, за добри момичета, също възпитани в уважение към старшето поколение. И първите шест снахи без никакво колебание кръстили първородните си синове Василис на свекър си. Както правилно се досещате, шестимата първи братовчеди имали не само едно и също лично име, но и една и съща фамилия. Когато седмата снаха родила първородния си син, шестимата Василиси вече ходели на една и съща детска градина и само Свети Василис знаел какво казват по този повод учителките. Та седмото внуче било кръстено на алтернативен дядо, заради което свекървата доста се мусила, но дядо Василис бил твърдо „за“, имало кой да му наследи името. Шест пъти поне! О, и вие в България ли имате такъв обичай? Да, казвам, аз съм ходещо доказателство за него. Наздраве за което. Наздраве, казват приятелите, скоро ще женим най-първия Василис от шесторката, чудно хубава двойка са с годеницата, разбира се, че в гръцката църква, елате и вие, ще ви запознаем с всичките. Съвсем скромно, по семейному, от наша страна едва ли ще дойдат и триста човека! Пък и рецината ще е от старата родина, по-добра от този винтаж тук.

Над винените пари в чашата като една Пития виждам как шестимата Василиси имат по шестима синове всеки, дай Боже и по повече, и синовете им също имат синове, и всеки от тях свято тачи традицията първото мъжко отроче да се казва на дядо си, и всички те имат едно и също име, и отиват в едно и също училище, поне за два класа има годишно, живот и здраве, и много, ама много здрави нерви трябва на учителките им, додето разгадаят кой точно чий син е. И е жив дядо Василис, сяда на Васильовден на дългата маса, по семейному, и си ги брои всичките внуци и праправнуци, и знае, че няма да си отиде името му с него.

Вероятно виденията са от рецината. Не прекалявайте с нея. И все пак!

Черната овца, или дръжте си прозорците отворени

- Ха, ще ми казва, че съм била черна овца! Че съм черна, съмнение няма никакво, но ако той е овен, защо ще ми го приписва! Разбира се, че подписа, що за въпрос!

Съседката е жизнерадостна пенсионерка, която току-що е обяснила подробно и цветисто на един градски служител защо не е съгласна с неговото решение за нашата етажна собственост. Дамата е медицинска сестра по професия и градинарка по призвание. Никога градинката пред блокчето ни не е била така хубава, както под нейното вещо ръководство. Понеже графикът ѝ е свободен, тя е обичайният доброволец да се носят писма, да се щурмуват офиси и да се заверяват документи. Завършила трудовата си биография като старша сестра в хирургиите, тя не признава дори концепцията на затворени врати и „Човекът сега го няма, елате утре!“

Освен за цветята и чиновниците с нея може да се разговаря на стотици други теми. Кога ѝ е оставало време за толкова четене и гледане на кино може да се обясни само с желязната дисциплина, заложената от католическото училище нейде из родните ѝ Антилски острови. Калиграфският ѝ почерк по картички и дарствени надписи е удоволствие сам по себе си. Редовно си разменяме по някоя бутилка вино по празниците, някой и друг сладкиш без повод, и още поредовно се събираме на дамско парти по съседски, като гостенките ѝ сме на възраст от три до осемдесет.

Един ден си говорим за летните ваканции и как тя се кани да отиде до родната си страна, където до нейния си остров се стига с онова, абе как беше, не параход, по-малкото, не ми идва думата. Ферибот? Да, точно така, ферибот, ама съм заваяна. Работата с пътешествието нещо се разкисва, съседката се оплаква от сезонна слабост, пролетна умора вероятно, затова отлага и поредното парти. Всъщност тя ми го казва вече за трети път това и едно смътно подозрение започва да се надига. Уговарям я да отиде на доктор, тя се кълне, че ще се обади на един стар приятел, да, доктор, естествено, откъде накъде ще я преглежда изкопчия! Тя ми маха за довиждане, а аз си мисля, че думата е подбрана не по смисъл, а по звучене.

Няколко дни по-късно на вратата се звъни и висок възрастен мъж пита дали имам ключове за апартамента на съседката-градинарка. Представя се за доктора ѝ, по съвместителство семеен приятел още от островите, тя му се обадила преди малко, че ѝ е зле, обещала да отвори вратата и разговорът прекъснал по средата. Телефонът не отговаря, ключове от въпросния апартамент няма никой, съседката живее сама и е истински независим човек. Викам службата на спасението и моля да пратят някой с резачка – нашето блокче се слави с предвоенните си дървени врати, които не могат да се избият с рамо. Спасителите пристигат, но започват дебати как да се отвори вратата. Ако съседката наистина е тръгнала да отваря и е паднала точно зад вратата, вероятността да навредят е повече от вероятността да помогнат. През външната пожарна стълба, казвам, там вратата е също солидна, но поне през прозореца ще можем да видим дали тя не е пред нея. Единият от спасителите грабва чанта с инструменти и ме повлича към пожарната стълба, да не вземе да влезе при някого друго и да му изкара акъла. О, съседният прозорец до кухнята е

Роман(с) за емиграцията

полуотворен, стой така, спасителят ми тръсва чантата си, прави еквилибристични номера на нивото на третия етаж, но успява да се промъкне. Естествено, веднъж вътре той изцяло забравя за мен. Аз се понасям обратно по етажите.

Правилно не са разбивали вратата, съседката почти се е добрала до прага. За щастие докторът е наистина доктор и поема нещата в свои ръце. Аз сдавам чантата с инструментите за разбиване и отивам на работа.

Няколко дни по-късно съседката е предишната жизнерадостна бабичка, която се шегува за яденето на сладкиши и благодари, че сме ѝ спасили вратата. Обещава, че ще даде ключ на племенника си, за всеки случай, но обещава също да внимава. Ама разбира се, че всичко е наред, що за въпрос! Да не забравя, че есенните храсти трябва да се поръчат, или може би да ги оставим за напролет? Сърце не ми дава да ѝ кажа, че ние всъщност сме ги засадили преди месец. Под нейно ръководство.

Идва лятото, тя все по-рядко излиза да полива градината, срещите са все по-кратки и немногословни, защото все повече думи ѝ се губят. Станала съм една стара чанта, тръгнах за магазина, реших, че не съм си взела списъка за пазаруване, пък той в джоба ми, ми казва един ден, в който всичко изглежда наред. Чантата ѝ е нова, голяма и черна, което е странно, защото съседката обича малки изискани чантета. Тази същата чанта ще се окаже спасителна в един снежен януарски ден, в който полицията ще я намери зъзнеща по бельо в центъра на града, нямаща никаква представа коя е и как се е озовала там в този си вид. Добрият самарянин, който я е намерил, посочва на полицаите стиснатата конвулсивно чанта. Там непокътнати се намират портфейла ѝ и бележка на кого да се обадят в случай на нужда.

Оттам нататък тя няма да разпознава никого, дори себе си, и няма да говори. Докторите ѝ вежливо помолиха да не я посещаваме в болницата, защото тя се стряска от всичко и всички. Човекът си е отишъл, останала е обвивка, която мъчително гасне. Дано поне в медикаментозния си сън вижда онези острови в зелено, градината на детството си и онзи ферибот.

За островите ще ми разкаже един от племенниците ѝ. Звучи като съзливите романи с меки корици – как младата и жизнерадостна дама отишла на гурбет уж за кратко, за да може да праща пари у дома, как двете ѝ сестри починали млади и тя се нагърбила да вдигне на крака децата им, как работела всичките смени, които можела, как все не оставало време за нея, как всяка година се канела да си отиде у дома, но един по един там роднините починали и тя се посветила на децата, които били емигрирали след нея. Как упорито отхвърляла настояванията им да се премести да живее при някой от тях, когато вече ставало ясно, че сама не бива, защото не искала да тежи на никого. Неповторима, казва младият мъж, като нейния лек крушов кейк със сос от ром. Който веднъж го е пробвал, никога не го забравя. Напълно съм съгласна с младежа, защото този кейк съм го пробвала. Даже имам рецептата. Както казваше леля му, номерът е в това ръката, която сипва рома, да е щедра! Или беше сърцето, което трябваше да е щедро?

Ода за тоалетната хартия

Новите имигранти са нещо като новите играчки. В началото са безумно интересни, после свикваш с тях и не ти правят такова впечатление, освен ако нещо не стане извънредно. Понякога ако колективът е съвсем неимигрантски, се отнасят към имигранта като към порцеланова статуетка – внимават с всяка дума, с всеки жест, при това от най-добри чувства. Понякога любопитството надделява и ако се прецени, че човекът е читав, му се задават въпроси. Или му се указват несъответствия.

Идва човек на работа за първи ден. По ръбовете на изгладените му панталони ще се пореже муха. От бялата му риза се отразява светлината на неоновите лампи. Колегите го поздравяват с добре дошъл, връчва му се стол, химикалка и тефтерче, развеждат го из отделите, с които ще работи. На другия ден нашият човек отива на работа пак с изгладени панталони и риза. О, казват колегите, вероятно ще празнувате със съпругата си нещо и няма да имаш време да си отидеш да се преоблечеш. На третия ден един от колегите – сам неотдавнашен имигрант – го дръпва нашия човек за изгладения ръкав и казва, огледай се, ние тук работим по дънки и тениски, нищо че сме голяма работа. Новоназначеният специалист звъни на жена си и казва, любов моя, ела, че трябва да ходим да пазаруваме, аз нямам подходящо облекло, трябва ми дънки.

Петък вечер колективът редовно пие по чаша – две бира в най-близката кръчма за закрепване на отношенията. Бирата има свойство да развързва езици и един от колегите се престаршава.

- Виж сега, ако искаш, можеш и да не отговаряш, разбира се, но чисто от любопитство, каква ти беше заплатата на предишното място, колко струва там шеф на лаборатория?
- Защо да е неудобно! – цифрата е метната на масата.
- Хм, не искам да те разстройвам, но мисля, че те чака разочарование. В нашата компания толкова получават само шефовете от седемнайстия етаж и нагоре, а до тяхното имаш още много катерене. Толкова на час тук няма иначе кой да ти даде!
- Защо на час? На месец!
- Гарсон, по една бира още на всички! Черпя! Аз бях най-близо до сумата, но я мислех за дневни!

Емиграцията от големия град към малките градчета е вторична. Мегполисът е по-отворен към нови хора, обикновено има повече работа, пък и някоя приятелска група за разтуха все се намира. Част от емигрантите си остават в големия град, част решават да олабят жилата и се упътят към по-бавнотечащи води. В тези води има неочаквани приятности и неприятности, нови срещи, нови предизвикателства.

Роман(с) за емиграцията

Събрали сме се на родителски съботник и разчистваме след зимата един стар детски лагер. Дамският отбор измита паяжините, мием оцелелите стъкла, правим списък с необходимите дребни ремонти. Мъжката сила коси тревата, сменя керемиди и ремонтира банята и кухнята. По някое време се оказва, че сме привършили всички миещи препарати и се стяга експедиция за кафе и сапун. Понеже сме напред с материала, от дамската група отива една кола народ. Сапунът е закупен в няколко форми и докато аз слагам покупките в багажника, до ушите ми достига яростен, макар и тих спор.

- Може!
- Не може, ще вземе да се обиди!
- Няма, наш човек е!
- Ами ако да?
- Ами ако не, и кога пак ще се падне случай?

Сядам и питам какво ги е замъчило дружките ми и дали мога да помогна.

- Хъката-мъката, ама знаем, че не е стандартно, но ако не се обиждаш, да попитаме защо сте емигрирали – двама човека с професия, очевидно и статус, а така да се грабнете и в наше село? Имам предвид изобщо в страната!
- Не се обиждам изобщо, но преди да ви отговоря, кажете ми, вие какво си мислите, като влизате в градската тоалетна?
- Ъъъъ, ами ако много бързае, нищо не си мислим!
- А дали има тоалетна хартия в кабинката не си ли мислите?
- Не, защото, ако е свършила в едната кабинка, винаги може да влезеш в съседната. (Кратко гробно мълчание) Искаш да кажеш, че тоалетната хартия не се намира току така? Че може изобщо да няма? (Гробното мълчание става по-дълго.) Боже, никога не сме се замисляли за нещо, което винаги го има. Елементарно удобство, всъщност.
- Всъщност, затова емигрирах. Искях да не се замислям над елементарните неща.
- И правилно! Хайде да вървим на кафе! Само да не кажеш, че и кафе с понички няма на всеки ъгъл!
- Няма. Поне не на всеки. Но има боза с баничка.
- Оу, разказвай, какво е това боза с баничка?
- Момичета, не се струва емиграцията, макар да ми минаха такива мисли в Скопие над една боза със сладолед!
- Девойчето-зад-щанда, дайте ми четири големи кафета и вътре пуснете по една топка сладолед, тук дружката ги разказва слюноотделителни! И четири понички, те без сладолед, ако обичате!

Казаческото гробище и италианските гробари

Вие да сте виждали гробище с програма? А аз – да! Всяка година съседското гробище, представено от Управителния си съвет, вежливо разпраща рекламната си диплянка, в която грижливо е описано какви забележителни дейности могат да се извършват на територията на парка. Освен основната дейност там можете да наблюдавате някои редки птици, да видите паметниците на видни граждани в различните сектори на различните конфесии, да посетите изложбата на погребални артефакти, да си спретнете пикник през лятото или да карате зимата ски (гробището е на хълм). Управата също сърдечно се извинява, ако това съобщение ви намира в период на траур и искрено ви съчувства. Понеже лично на мен слаломът между надгробни плочи не ми изглежда особено привлекателна алтернатива за свободното време през зимата, диплянката автоматично отива в коша за рециклиране.

Наближава Великден, тази година е рано, вероятно ще се наложи да садим леща за нещо зелено за фон на боядисаните яйца. Колегите се смияват и ме пускат в отпуска за православния Великден, макар че има маса работа преди католическия. Уговаряме се със дружката ми кое кога какво и как, не сме се виждали дълго, вече не живеем на една ръка разстояние, за Коледа не успяхме поради болезки, после имаше непроходими снегове, после детската ваканция, сега вече няма лабаво.

- Този път със сигурност идваш, нали така?
- Идвам, разбира се, нали ти казах, че съм си взела отпуска! Ще ти върна тъкмо книгата!
- О, аз съм ти приготвила нова, помниш ли, ти ми препоръча автора, сега излезе втората, купила съм и на теб! После ще си приказваме! Обади се в събота, че правя едно спешно нещо.

Няма да си приказваме в събота, защото в петък ще ми се обади съпругът й и ще каже, вади хартийка и пиши, че ще забравиш. Понеделник, опелото е в десет в Руската църква, в дванадесет погребението е на Казаческото гробище. До там са шейсет километра, но обещават сняг по-късно следобеда.

Стоя пред отлично познатата ми врата и не смея да звънна. Докато вратата е затворена, все още мога да се залъгвам, че всичко това е по детски жесток майтап, вратата ще се отвори както през всичките десет и кусур години, дружката ми ще се разсмее, ще каже, я какви хора, все казват, че нямали време, пък така изведнъж намериха, влизай да прием чай! Вратата се отваря, на прага стои жена, с която се познаваме по снимки, и казва, влизайте, сигурно сте замръзнала, сега ще ви сваря чай!

„Так похоже на Россию, только это не Россия”. В Роудън някога е имало и още има казаци. Как ги е довял вятърът толкова далеч, аз не зная. Там има малък гробищен параклис с луковичен купол и православно гробище. Паметните плочи се четат като история на руската емиграция и заедно с брезите между боровете наистина прилича на Русия. Поради взета неправилна рампа и бясно каране след нея няколко човека се озоваваме на гробището преди катафалката. Роудън е по-

Роман(с) за емиграцията

високо в планината, в града е сухо, а тук снегът е до коляно. Въпреки обещанията за още сняг, грее хапещо зимно слънце. Ситни птиченца подскачат и си разказват разни нещица из шубраците. Ние си разказваме спомени и стоим.

Свещеникът е прочел всички молитви. Погребалните агенти са спуснали ковчега в гроба, заедно с няколко букета рози, и са се отместили деликатно на достатъчно разстояние да ги виждаме без да се натрапва присъствието им. И ние стоим. И те стоят. И ние стоим. И те стоят. Чакат нещо. Професията им налага безконечно търпение и състрадание, които си вървят с тъмните балтони и черните вратовръзки. Сивите облаци над нас обаче обещават сняг и бързо. Налага се нещо да се направи.

- Извинете за безпокойството, но ако може да ни кажете кога ще затваряте гроба?
- Ами по традиция, щом семейството си тръгне, да не травмираме хората излишно. Като си тръгнат, дайте ни знак някакъв.
- При нас обичаят е да се наредят цветята на хълмчето и да се постави кръста, тогава можем да си тръгнем.
- Господи, добре, че казахте, а то ние ви чакаме и не разбираме. Явно имаме много още да учим за различните традиции.
- И ние така...

Падат мокрите буци пръст, гробарите се потят като през август, слънцето слиза все по-ниско, сенките стават все по-дълги и люлякови. Свещеникът тихо обяснява как като се стопли, от управата ще насадят пак цветя. Трябва да купя момини сълзи, те свършват бързо напролет, розови момини сълзи, и люляк, не, люляк няма да разрешат в самото гробище, но към оградата може. Въртят се първите снежинки, като черешови цветчета, които вече цъфтят там, откъдето е дружката ми.

Пристигам на автогарата, препълненият междуградски автобус е готов да потегли. Шофьорът понечва да затвори вратата, погледът му слиза от подпухналата от рев физиономия през черната кърпа и черното палто до измазаните с кал до глезените ботуши. Униформеният мъж поклаща глава и сваля чантата си от резервната седалка за втория шофьор. Вади бутилка вода и ми я подава.

- Качвай се! Там ще те чакат ли?

Аз кимам. Вратата се затваря.

- Уважаеми пътници, благодарим ви, че избрахте...